

PATVIRTINTA
Palangos miesto savivaldybės tarybos
2022 m. vasario 23 d. sprendimu Nr. T2-31

**PALANGOS MIESTO SAVIVALDYBĖS VISUOMENĖS SVEIKATOS
STEBĖSENOS 2020 METŲ ATASKAITA**

Palanga, 2022

TURINYS

ĮVADAS	3
I. DEMOGRAFINĖ SITUACIJA.....	4
II. BENDROJI DALIS	8
III. SPECIALIOJI DALIS	12
3.1. Rodiklių analizė ir interpretavimas pagal Lietuvos sveikatos strategijos iškeltus tikslus ir uždavinius.	12
IV. SAVIVALDYBĖS PRIORITETINIŲ PROBLEMŲ ANALIZĖ	16
4.1 2 m. vaikų tymų, epideminio parotito, raudonukės (1 dozė) skiepavimo apimtys.....	16
4.2 1 m. vaikų difterijos, stabligės, kokliušo, poliomielite, <i>Haemophilus influenzae</i> B skiepavimo apimtys (3 dozės).....	16
4.3 Tikslinės populiacijos dalis (proc.), 3 metų bėgyje dalyvavusi asmenų, priskirtinų gimdos kaklelio didelės rizikos grupei, atrankos ir prevencijos priemonių finansavimo programoje	17
4.4 Sergamumas II tipo cukriniu diabetu	19
IŠVADOS.....	21
REKOMENDACIJOS	22

IVADAS

Visuomenės sveikatos stebėsenos savivaldybėje tikslas – nuolat rinkti, analizuoti, interpretuoti visuomenės sveikatą atspindinčius rodiklius, kad remiantis išsamia informacija apie savivaldybės visuomenės sveikatos būklę bei ją lemiančius sveikatos rizikos veiksnius, būtų galima planuoti ir įgyvendinti savivaldybės visuomenės sveikatos gerinimo tikslus ir tinkamai informuoti savivaldybės politikus, siekiant efektyvaus valstybinių (valstybės perduotų savivaldybėms) bei savarankiškų visuomenės sveikatos priežiūros funkcijų įgyvendinimo savivaldybės teritorijoje.

Savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaitos tikslas – pateikti pagrindinius savivaldybės gyventojų sveikatą atspindinčius rodiklius, jų dinamiką ir tuo pagrindu pateikti rekomendacijas bei prioritетines kryptis savivaldybės plėtros plano siekiniams, strateginio veiklos plano priemonėms.

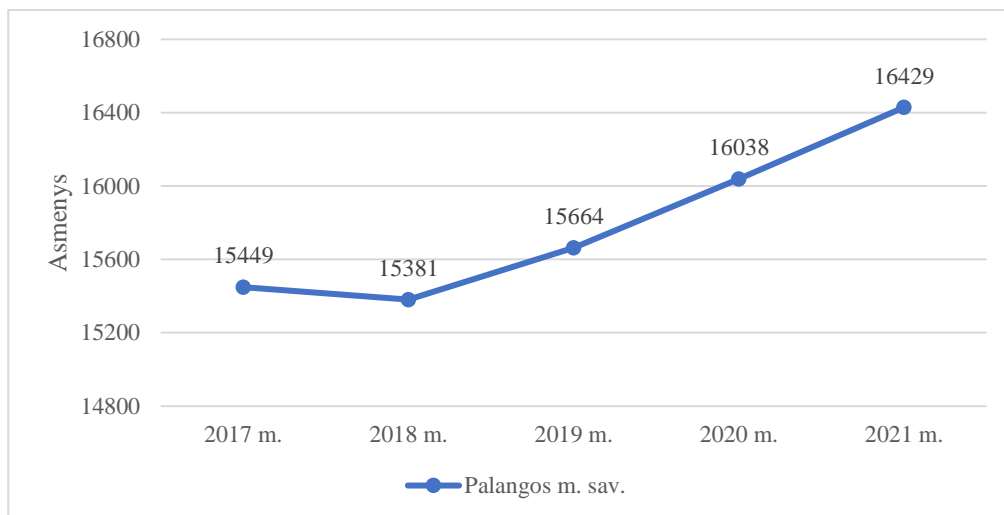
Visuomenės sveikatos stebėseną Palangos miesto savivaldybėje vykdoma remiantis *Bendraisiais savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatais, patvirtintais Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. rugpjūčio 11 d. įsakymu Nr. V-488 „Dėl Bendrųjų savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatų patvirtinimo“*.

Ataskaitoje analizuojami 2020 metų visuomenės sveikatos būklę atspindintys rodikliai Palangos miesto savivaldybėje, kurie pateikiami oficialiuose statistikos šaltiniuose:

- Lietuvos statistikos departamento oficialiosios statistikos portalo duomenimis;
- Higienos instituto Sveikatos informacijos centro duomenimis: Lietuvos sveikatos rodiklių informacinė sistema SRS (privalomojo sveikatos draudimo informacinės sistemos (SVEIDRA) duomenys);
- Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema *sveikstat.hi.lt*.

I. DEMOGRAFINĖ SITUACIJA

Gyventojų skaičius. 2021 m. pradžioje Palangos miesto savivaldybėje gyveno 16 429 gyventojų. Per ketverius metus nuo 2017 m. iki 2021 m. gyventojų skaičius padidėjo 980 nuolatiniais gyventojais¹, t. y. 5,97 procento (žr. 1 pav.). Palangos miesto savivaldybėje nuo 2018 m. gyventojų skaičiaus kasmet didėja.

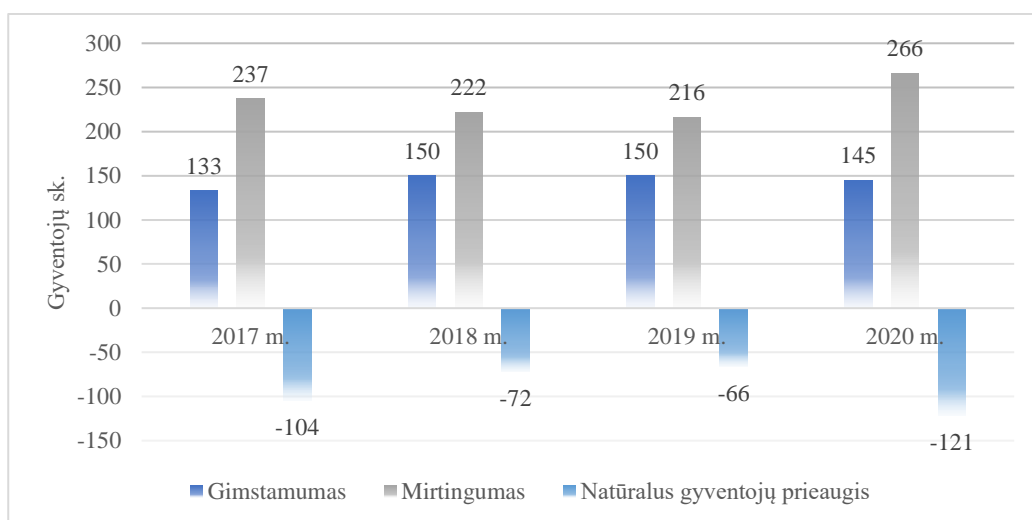

1 pav. Palangos miesto savivaldybės nuolatinį gyventojų skaičius 2017-2021 m. (abs. sk.)

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

Gimstamumas ir mirtingumas. 2020 m. Palangos miesto savivaldybėje natūralus gyventojų prieaugis buvo -121 gyventojas. Tai rodo, jog savivaldybėje buvo registruojamas didesnis mirtingumas nei gimstamumas.

2020 m. gimstamumo rodiklis palyginti su 2019 m. sumažėjo 3,3 procento, mirtingumo rodiklis per atitinkamą laikotarpį padidėjo 18,8 procentais (žr. 2 pav.).

2 pav. Natūrali Palangos miesto savivaldybės gyventojų kaita 2017-2020 m. (abs.sk.)

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

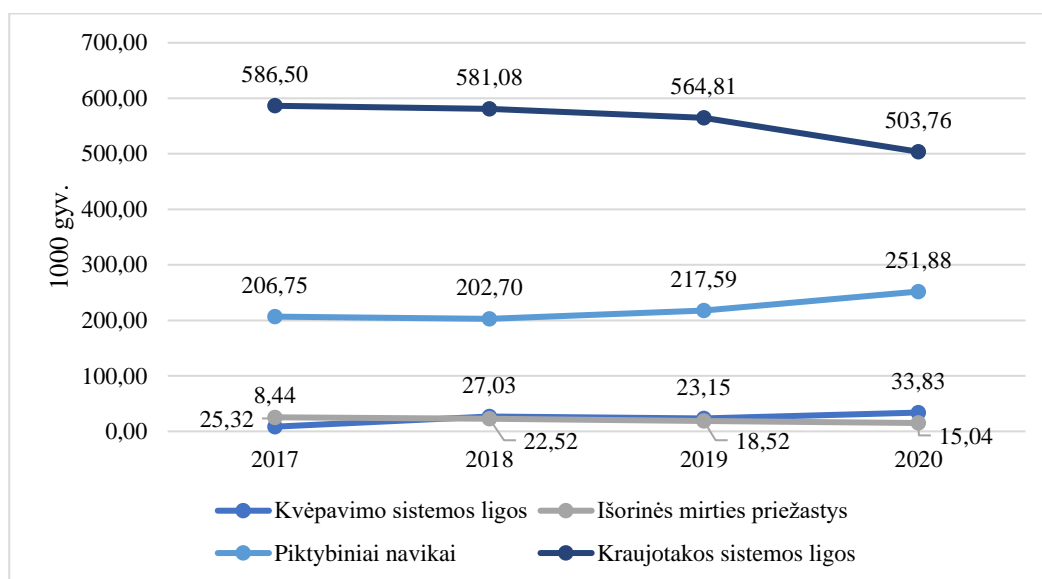
¹ **Nuolatiniai gyventojai** – visi asmenys, kurių nuolatinė gyvenamoji vieta ataskaitiniu laikotarpiu yra Lietuvos Respublikoje.

Migracijos rodikliai. 2020 m. Palangos miesto savivaldybėje vidaus migracijos *neto* rodiklis buvo teigiamas – 512. Viso 2020 m. atvykusiųjų buvo 1 105 asmuo, o išvykusiųjų – 593. Tai rodo, kad Palangos miesto savivaldybėje buvo daugiau imigruojančių asmenų. Lyginant su 2019 m. tiek emigruojančių, tiek imigruojančių asmenų skaičius beveik nesiskyrė.

Pagrindinės mirties priežastys. Palangos miesto savivaldybėje 2020 m. daugiausia mirčių atvejų buvo užregistruota dėl *kraujotakos sistemos ligų (I00-I99)* (134 mirties atvejai). 2020 m. (503,76/1000 gyv.), palyginti su 2019 m. (564,81/1000 gyv.), mirtingumas dėl kraujotakos ligų sumažėjo 9 procentais.

Palangos miesto savivaldybės gyventojų mirties priežasčių struktūroje antrą vietą užima mirties atvejai dėl *piktybinių navikų (C00-C96)* (67 mirties atvejai). 2020 m. (251,88/1000 gyv.), palyginti su 2019 m. (217,59/1000 gyv.), padidėjo 29,9 procento.

Mirtingumas nuo *kvėpavimo sistemos ligų (J00-J98)* Palangos miesto savivaldybėje užima trečią vietą pagal mirties priežastis (9 mirties atvejai). 2020 m. (33,83/1000 gyv.), palyginti su 2019 m. (23,15/1000 gyv.), jis padidėjo 44,4 procento (žr. 3 pav.).

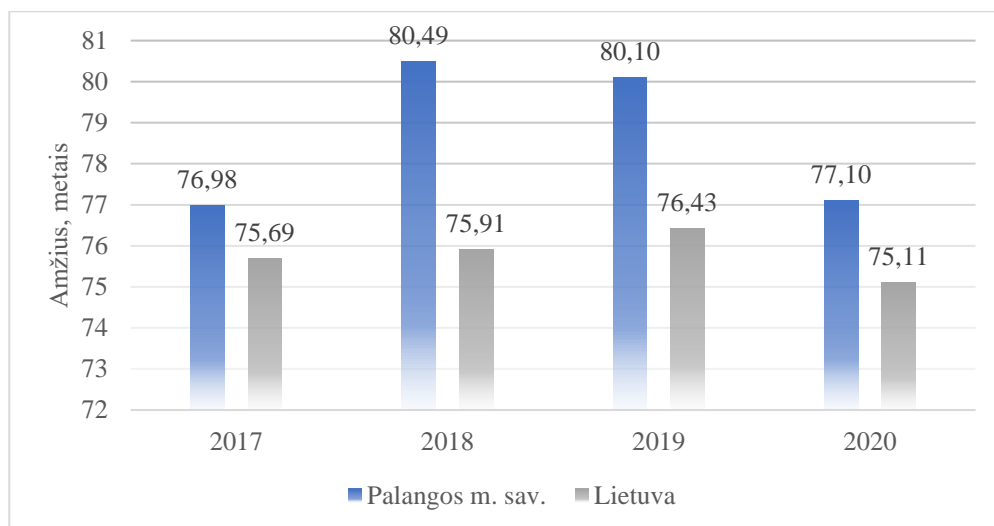

3 pav. Palangos miesto savivaldybės gyventojų pagrindinės mirties priežastys 2017-2020 m. 1000 gyv.

Šaltinis: Higienos instituto Mirties atvejų ir jų priežasčių valstybės registras

Gyventojų amžius. 2021 m. pradžioje Palangos miesto savivaldybėje didžiąją gyventojų dalį sudarė darbingo amžiaus asmenys (9 619 arba 59,3 proc.), antroje vietoje – pensinio amžiaus asmenys (65 metų amžiaus ir vyresni) (3 934 arba 24,2 proc.), trečioje – vaikai iki 17 metų amžiaus (2 681 arba 16,5 proc.).

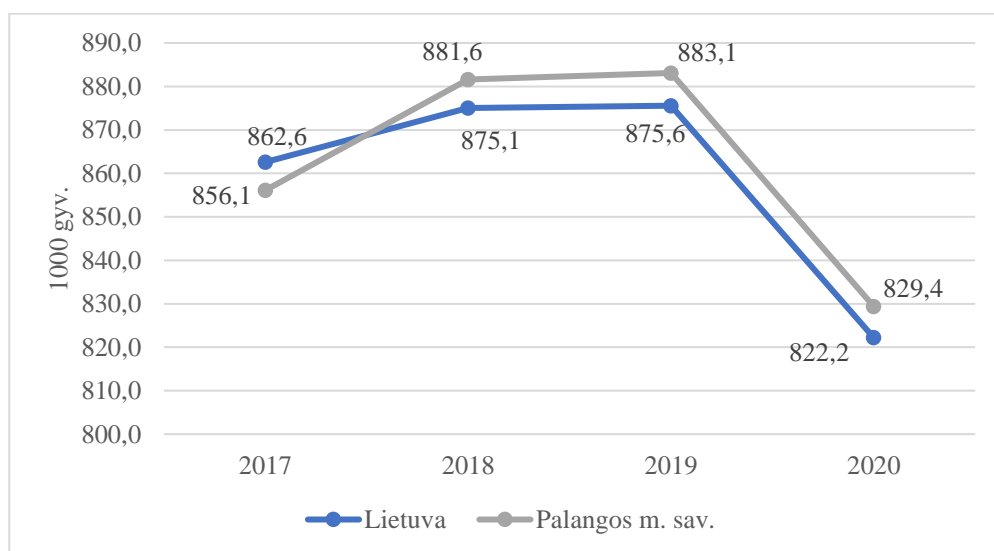
Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė. 2020 m. Palangos miesto savivaldybėje vidutinė gyvenimo trukmė sutrumpėjo iki 77,10 metų (4 pav.). Tai tikimybinis rodiklis, rodantis, kiek vidutiniškai metų gyvens kiekvienas gimęs 2020 metais žmogus, jeigu visą būsimą tiriamosios kartos gyvenimą mirtingumo lygis kiekvienoje gyventojų amžiaus grupėje nekis. Šiam rodikliui skaičiuoti naudojamas mirusių asmenų skaičius pagal amžių ir vidutinis metinis gyventojų skaičius pagal amžių.

4 pav. Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė Palangos miesto savivaldybėje ir Lietuvoje 2017-2020 m.

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

Sveikata savivaldybėje. Palangos miesto savivaldybėje 2020 m. naujai susirgusių asmenų (toliau – Sergamumas) (A00-T98) buvo 13464 (829,4/1000 gyv.), iš jų 7 767 moterys ir 5 697 vyrai. 2020 m., palyginti su 2019 m., sergamumas sumažėjo 3,8 procento, bet liko 0,9 procento didesnis nei Lietuvos vidurkis (822,2/1000 gyv.) (žr. 5 pav.).

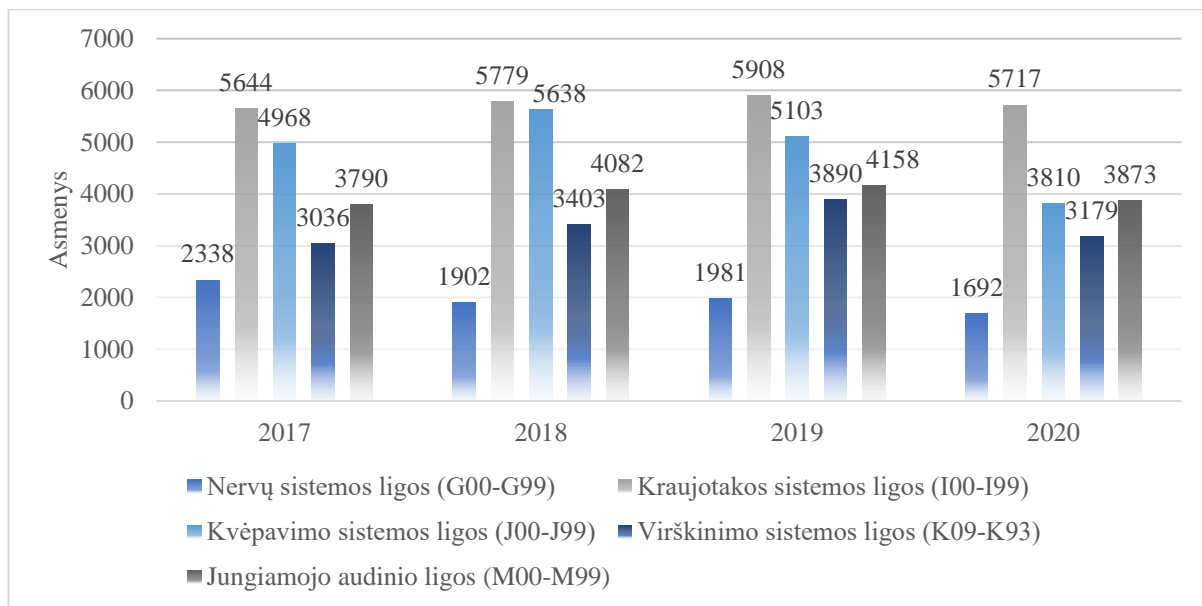
5 pav. Sergamumas (A00-T98) Lietuvoje ir Palangos miesto savivaldybėje 2017-2020 m. 1000 gyv.

Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

Pagrindinės ligos, kuriomis sirgo gyventojai. Palangos miesto savivaldybėje 2020 m. dažniausiai diagnozuotos buvo kraujotakos sistemos ligos (I00-I99). 2020 m. kraujotakos sistemos ligomis sirgo 5 717 asmenys. Sergamumas kraujotakos sistemos ligomis 2020 m. (352,17/1000 gyv.) palyginti su 2019 m. (372,72/1000 gyv.), sumažėjo 3,2 procento.

Palangos miesto savivaldybės 2020 m. gyventojų sergamumo struktūroje antrą vietą užima sergamumas jungiamojo audinio ir raumenų bei skeleto ligomis (M00-M99). 2020 m. jungiamojo audinio ir raumenų bei skeleto ligomis sirgo 3 873 asmenys. Sergamumas jungiamojo audinio ir raumenų bei skeleto ligomis 2020 m. (238,58/1000 gyv.), palyginti su 2019 m. (262,32/1000 gyv.), sumažėjo 6,9 procentais.

Palangos miesto savivaldybės 2020 m. gyventojų sergamumo struktūroje trečią vietą užima sergamumas kvėpavimo sistemos ligomis (J00-J99). 2020 m. kvėpavimo sistemos ligomis sirgo 3 810 asmenų. Sergamumas kvėpavimo sistemos ligomis 2020 m. (234,70/1000 gyv.), palyginti su 2019 m. (321,94/1000 gyv.), sumažėjo 25,3 procento (žr. 6 pav.).

6 pav. Pagrindinės gyventojų sergamumo ligos Palangos miesto savivaldybėje 2017-2020 m. (abs. sk.)

Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

II. BENDROJI DALIS

Pagrindinių stebėsenos rodiklių savivaldybėje (toliau – PRS) analizė ir interpretavimas („šviesoforas“). PRS analizės ir interpretavimo tikslas – įvertinti, kokia esama gyventojų sveikatos ir sveikatą lemiančių veiksnių situacija savivaldybėje, įvertinant Lietuvos sveikatos programos tikslų ir uždavinių įgyvendinimo kontekste, ir kokių intervencijų/priemonių reikia imtis, siekiant stiprinti savivaldybės gyventojų sveikatą ir mažinti sveikatos netolygumus.

Pagrindinio visuomenės sveikatos stebėsenos rodiklių sąrašo analizė ir interpretavimas atliekamas siekiant palyginti 2020 m. Palangos miesto savivaldybės rodiklius su Lietuvos vidurkiu. Vadovaujantis „šviesoforo“ principu, visos 60 Lietuvos savivaldybių suskirstytos į grupes:

✓ 12 savivaldybių, kuriose stebimas rodiklis atspindi geriausią situaciją, priskiriamos savivaldybių su geriausiais rodikliais grupei ir žymimos **žalia spalva**;

✓ 12 savivaldybių, kuriose stebimas rodiklis rodo prasčiausią situaciją, priskiriamos savivaldybių su prasčiausiais rodikliais grupei ir žymimos **raudona spalva**;

✓ Likusių 36 savivaldybių rodiklio reikšmės žymimos **geltona spalva**. Šių savivaldybių rodikliai interpretuojami kaip atitinkantys Lietuvos vidurkį.

Palangos miesto savivaldybės gyventojų visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaitoje analizuojamų rodiklių duomenys ir jų interpretavimas pateikiami 1 lentelėje „*Palangos miesto savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos rodiklių profilis 2020 m.*“.

Remiantis profilio rodikliais ir jų interpretavimo rezultatais („šviesoforas“ ir santykis) pasirinktos 3 pagrindinio rodiklių sąrašo reikšmės, kurių rodiklis ar pokyčio kryptis prasčiausia palyginti su kitomis savivaldybės profilio reikšmėmis (raudonos spalvos pagrindinių rodiklių sąrašo reikšmės). *Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad Palangos miesto savivaldybė yra priskiriama prie mažai gyventojų turinčių savivaldybių (mažiau negu 20 000). Mažai gyventojų turinčiose savivaldybėse rodikliai yra labai „jautrūs“.*

1 lentelė. Palangos miesto savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos rodiklių profilis 2020 m.

Rodiklio pavadinimas	Savivaldybės reikšmės					Lietuvos reikšmės		
	Tend.	Rod.	Kiekis	3 metų vidurkis	Sant.	Rod.	Blog.	Ger.
Strateginis tikslas								
Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė, kai amžius 0 (HI skaičiavimai)	→	76.6	77	78.2	1.02	75.1	70.5	80.7
Išvengiamas mirtingumas proc.	↓	23.3	62	22.4	0.82	28.5	38.9	21.3
1 tikslas. Sukurti saugesnę socialinę aplinką, mažinti sveikatos netolygumus ir socialinę atskirtį								
1.1. Sumažinti skurdo lygį ir nedarbą								
Savižudybių sk. (X60-X84) 100 000 gyv.	↑	6.2	1	8.4	0.29	21.7	71.2	0.0
SMR nuo tyčinio savęs žalojimo (X60-X84) 100 000 gyv.	↑	4.8	1	9.0	0.23	21.1	70.1	0.0
Bandymų žudytis skaičius (X60-X64, X66-X84) 100 000 gyventojų	↓	43.1	7	39.9	1.37	31.4	64.7	0.0
Mokyklinio amžiaus vaikų, nesimokančių mokyklose, skaičius 1 000 moksl. (2019)	→	123.7	162	115.4	1.84	67.1	246.0	36.1
Socialinės rizikos šeimų sk. 1000 gyv. (2018)	↑	2.7	42	2.7	0.82	3.3	8.5	0.3
Ilgalaikio nedarbo lygis, darbo jėgos %	↑	1.9	179	1.3	0.73	2.6	6.6	0.7
Gyv. skaičiaus pokytis 1000 gyv.	↑	24.1	391	2.2	40.17	0.6	-26.8	41.1
1.2. Sumažinti socialinę ekonominę gyventojų diferenciaciją šalies ir bendruomenių lygmeniu								
Mirt. nuo išorinių priežasčių (V00-Y98) 100 000 gyv.	↑	67.8	11	56.7	0.76	89.7	259.1	24.7
SMR nuo išorinių priežasčių (V00-Y98) 100 000 gyv.	↑	63.8	11	54.8	0.73	87.0	210.6	23.5
Mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą, sk. 1000 moksl.	↑	149.2	258	100.7	0.69	216.1	446.8	70.2
Socialinės pašalpos gavėjų sk. 1000 gyv.	↓	10.5	171	11.2	0.52	20.1	65.3	2.0
Serg. tuberkuloze (A15-A19) 10 000 gyv. (TB registro duomenys)	↓	2.5	4	1.1	1.19	2.1	8.3	0.0
Sergamumas tuberkuloze (+ recidyvai) (A15-A19) 10 000 gyv. (TB registro duomenys)	↓	2.5	4	1.1	1.00	2.5	9.7	0.0
2 tikslas. Sukurti sveikatai palankią fizinę darbo ir gyvenamąją aplinką								
2.1. Kurti saugias darbo ir sveikas buitines sąlygas, didinti prekių ir paslaugų vartotojų saugumą								
Asmenų, žuvusių ar sunkiai sužalotų darbe, sk. 10 000 gyv.	—	0.0	0	0.4	0.00	1.0	3.5	0.0
Traumų dėl nukritimų (W00-W19) 65+ m. amžiaus grupėje sk. 10 000 gyv.	↓	99.1	39	153.4	0.81	123.1	167.4	41.1
Asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, sk. 10 000 gyv.	↓	50.7	47	50.4	0.96	52.7	120.8	37.7
Naujai susirgusių žarnyno infekcinėmis ligomis (A00-A08) asmenų skaičius 10 000 gyv. (ULAC duom.)	↓	6.2	10	51.3	0.67	9.2	27.7	0.0
2.2. Kurti palankias sąlygas saugiai leisti laisvalaikį								
Mirt. nuo paskendimo (W65-W74) 100 000 gyv.	—	0.0	0	0.0	0.00	5.0	27.9	0.0
SMR nuo paskendimo (W65-W74) 100 000 gyv.	—	0.0	0	0.0	0.00	4.9	23.5	0.0

Mirt. nuo nukritimo (W00-W19) 100 000 gyv.	↑	12.3	2	12.6	0.69	17.7	84.0	0.0
SMR nuo nukritimo (W00-W19) 100 000 gyv.	↓	8.9	2	10.3	0.52	17.1	59.8	0.0
2.3. Mažinti avaringumą ir traumų kelių eismo įvykiuose skaičių								
Mirt. transporto įvykiuose (V00-V99) 100 000 gyv.	↑	6.2	1	4.2	0.81	7.7	27.9	0.0
SMR transporto įvykiuose (V00-V99) 100 000 gyv.	↑	7.5	1	4.1	0.99	7.6	29.4	0.0
Pėsčiųjų mirt. nuo transporto įvykių (V00-V09) 100 000 gyv.	—	0.0	0	2.1	0.00	2.2	11.5	0.0
Pėsčiųjų standartizuotas mirtingumas nuo transporto įvykių (V00-V09) 100 000 gyv.	—	0.0	0	1.6	0.00	2.1	10.1	0.0
Traumų dėl transporto įvykių (V00-V99) sk. 10 000 gyv.	↑	6.2	10	6.9	1.00	6.2	13.8	0.0
2.4. Mažinti oro, vandens ir dirvožemio užterštumą, triukšmą								
Į atmosferą iš stacionarių taršos šaltinių išmestų teršalų kiekis, tenkantis 1 kv. km	↑	3202.0	3202	2582.8	3.57	896.0	29239.0	16.0
3 tikslas. Formuoti sveiką gyvenseną ir jos kultūrą								
3.1. Sumažinti alk. gėrimų, tabako, neteisėtą narkotinių ir psich. medžiagų vartojimą ir prieinamumą								
Mirt. nuo narkotikų sąlygotų priežasčių 100 000 gyv.	↑	6.2	1	4.2	2.82	2.2	11.0	0.0
SMR nuo narkotikų sąlygotų priežasčių 100 000 gyv.	↑	8.1	1	5.2	3.52	2.3	17.7	0.0
Mirt. nuo alkoholio sąlygotų priežasčių 100 000 gyv.	↑	6.2	1	6.3	0.28	21.8	69.5	0.0
SMR nuo alkoholio sąlygotų priežasčių 100 000 gyv.	↑	7.5	1	7.1	0.36	20.9	71.4	0.0
Nusikalstamos veikos, susijusios su narkotikais 100 000 gyv.	↑	48.7	49	70.8	0.64	76.1	620.1	0.0
Gyv. sk., tenkantis 1 tabako licencijai	↑	71.5	16234	71.6	0.36	199.8	71.5	380.6
Gyv. sk., tenkantis 1 alkoholio licencijai	↑	53.8	16234	57.5	0.31	172.6	43.2	345.5
3.2. Skatinti sveikos mitybos įpročius								
Kūdikių, žindytų išimtinai krūtimi iki 6 mėn. amžiaus, dalis (proc.) (2019)	↑	35.3	41	34.1	0.93	37.8	6.6	62.1
4 tikslas. Užtikrinti kokybišką ir efektyvią sveikatos priežiūrą, orientuotą į gyventojų poreikius								
4.1. Užtikrinti sveikatos sistemos tvarumą ir kokybę, plėtojant sveikatos technologijas, kurių efektyvumas pagrįstas mokslo įrodymais								
Išvengiamų hospitalizacijų (IH) sk. 1 000 gyv.	↓	18.0	292	28.2	0.85	21.1	38.1	7.8
IH dėl cukrinio diabeto sk. 18+ m. 1 000 gyv.	↓	5.4	73	5.7	1.04	5.2	8.6	1.7
4.2. Plėtoti sveikatos infrastruktūrą ir gerinti sveikatos priežiūros paslaugų kokybę, saugą, prieinamumą ir į pacientą orientuotą sveikatos priežiūrą								
Slaugytojų, tenkančių vienam gydytojui, sk. (2019)	→	2.5	187	2.4	1.47	1.7	1.1	6.0
Šeimos gydytojų sk. 10 000 gyv. (2019)	↓	6.9	11	6.9	0.96	7.2	2.5	13.8
Apsilankymų pas gydytojus sk. 1 gyv.	↑	7.5	122262	8.1	0.94	8.0	10.1	5.8
Sergamumas vaistams atsparia tuberkulioze (A15-A19) (visi) 10 000 gyv. (TB registro duomenys)	—	0.0	0	0.2	0.00	0.4	2.4	0.0
Serg. vaistams atsparia tuberkulioze (A15-A19) 10 000 gyv. (TB registro duomenys)	—	0.0	0	0.0	0.00	0.2	2.1	0.0
Serg. ŽIV ir LPL (B20-B24, Z21, A50-A54, A56) 10 000 gyv. (ULAC duomenys)	↓	1.2	2	1.1	0.80	1.5	4.2	0.0

4.3. Pagerinti motinos ir vaiko sveikatą								
Kūdikių mirtingumas 1000 gyvų gimusių	↑	6.9	1	6.7	2.46	2.8	18.8	0.0
2 m. vaikų tymų, epideminio parotito, raudonukės (1 dozė) skiepavimo apimtys, %	↓	80.1	121	85.7	0.89	90.1	80.1	100.0
1 m. vaikų difterijos, stabligės, kokliušo, poliomieliito, Haemophilus influenzae B skiepavimo apimtys (3 dozės), %	→	88.4	122	86.5	0.97	91.3	49.2	100.0
Vaikų (6-14 m.) dalis, dalyvavusi dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje, %	↓	8.7	108	14.1	0.90	9.7	0.9	37.8
Vaikų (7-17 m.), neturinčių ęduonies pažeistų, plombuotų ir išrautų dantų, dalis (proc.)	↓	27.0	292	28.3	1.28	21.1	7.4	33.5
Paauglių (15–17 m.) gimdymų sk. 1000 15-17 m. moterų	–	0.0	0	0.0	0.00	2.9	15.0	0.0
4.4. Stiprinti lėtinių neinfekcinių ligų prevenciją ir kontrolę								
Mirt. nuo kraujotakos sist. ligų (I00-I99) 100 000 gyv.	→	825.4	134	806.6	1.01	820.8	1563.7	362.5
SMR nuo kraujotakos sist. ligų (I00-I99) 100 000 gyv.	↓	697.5	134	677.0	0.88	795.2	1219.3	577.5
Mirt. nuo piktybinių navikų (C00-C96) 100 000 gyv.	↑	412.7	67	334.0	1.41	293.7	470.9	200.4
SMR nuo piktybinių navikų (C00-C96) 100 000 gyv.	↑	334.0	67	272.4	1.20	278.2	359.7	215.6
Mirt. nuo cerebrovaskulinių ligų (I60-I69) 100 000 gyv.	↓	160.2	26	180.6	0.86	187.0	562.8	27.9
SMR nuo cerebrovaskulinių ligų (I60-I69) 100 000 gyv.	↓	130.1	26	148.7	0.73	179.2	446.1	49.4
Serg. II tipo cukriniu diabetu (E11) 10 000 gyv.	↑	75.2	122	75.8	1.49	50.4	99.6	22.1
Tikslinės populiacijos dalis %, 2 metų bėgyje dalyvavusi krūties vėžio programoje	→	31.2	930	33.9	0.68	45.7	15.2	57.4
Tikslinės populiacijos dalis %, 3 metų bėgyje dalyvavusi gimdos kaklelio programoje	→	39.7	1474	44.2	0.76	52.1	28.1	74.7
Tikslinės populiacijos dalis %, 2 metų bėgyje dalyvavusi storosios žarnos vėžio programoje	↓	40.6	2443	46.7	0.84	48.3	21.7	65.4
Tikslinės populiacijos dalis %, dalyvavusi ŠKL programoje	↓	33.8	1283	43.9	0.95	35.6	15.1	58.8

III. SPECIALIOJI DALIS

3.1. Rodiklių analizė ir interpretavimas pagal Lietuvos sveikatos strategijos iškeltus tikslus ir uždavinius

Atsižvelgiant į Lietuvos sveikatos strategijos (LSS) 1 tikslą – *sukurti saugesnę socialinę aplinką, mažinti sveikatos netolygumus ir socialinę atskirtį*, ir iškeltus uždavinius tikslui pasiekti bei remiantis 1 lentelėje pateiktomis rodiklių reikšmėmis, matoma, kad:

1.1. Uždavinio „**sumažinti skurdo lygį ir nedarbą**“ rodikliai Palangos miesto savivaldybėje yra geresni nei Lietuvos vidurkį. Išsiskiria tik asmenų, bandžusių žudyti skaičius, kuris 2020 m. Palangos miesto savivaldybėje buvo 7. Palangos miesto savivaldybėje rodiklis (43,1/100 000 gyv.) viršija Lietuvos rodiklį (31,4/100 000 gyv.), todėl patenka į raudoną zoną. Mažesnės savivaldybės labai „jautrios“ kiekvienam bandymui žudyti atvejui dėl mažesnio gyventojų skaičiaus. Tačiau savižudybių skaičiaus rodiklis (6,2/100 000 gyv.) Palangos miesto savivaldybėje patenka į žaliąją zoną ir yra 3,5 kartų žemesnis už Lietuvos vidurkį (21,7/100 000 gyv.).

Kiekvienų einamųjų metų spalio mėnesį nesimokančių vaikų ir mokyklos nelankančių mokinių informacinėje sistemoje formuojamas vaikų sąrašas nuo 6 iki 18 metų, kurių deklaruota gyvenamoji vieta yra Palangos miesto savivaldybė, tačiau jie nėra registruoti Mokinių registre. 2020 m. Palangos miesto savivaldybės administracijos Švietimo skyriaus duomenimis, Palangos miesto savivaldybės teritorijoje tokių mokyklinio amžiaus vaikų buvo 156, iš jų 129 išvykę gyventi ir mokytis į užsienį, kitiems – mokymas neprivalomas (privalomas mokymas vaikams iki 16 metų pagal Švietimo įstatymo 46 straipsnio 2 dalies 3 punkto nuostatas), dalis mokinių pakeitė gyvenamąją vietą. Kasmet nesimokančių sąrašė vaikų pavardės kartojasi ir organizuojant šių vaikų paiešką nesimokymo priežastys nesikeičia.

1.2. Analizuojant uždavinio „**sumažinti socialinę ekonominę gyventojų diferenciaciją šalies ir bendruomenės lygiu**“ įgyvendinimą atspindinčius rodiklius, dauguma rodiklių yra geresni už Lietuvos vidurkį, tačiau išsiskiria sergamumas tuberkulioze. 2020 m. buvo nustatyti 4 nauji tuberkuliozės (A15-A19) atvejai, Palangos miesto savivaldybės rodiklis (2,5/10 000 gyv.) viršija Lietuvos rodiklį (2,1/10 000 gyv.), todėl ji pateko į geltoną zoną.

2 tikslui „*Sukurti sveikatai palankią fizinę darbo ir gyvenamąją aplinką*“ įgyvendinti numatyti 4 uždaviniai:

2.1. Vertinant uždavinio „**Kurti saugias darbo ir sveikas buitines sąlygas, didinti prekių ir paslaugų vartotojų saugumą**“ įgyvendinimą, visi rodikliai žalioje zonoje, išskyrus „*Naujai susirgusių žarnyno infekcinėmis ligomis (A00-A08) asmenų skaičius 10 000 gyv.*“ rodiklis pateko į geltonąją zoną. 2020 m. Palangos miesto savivaldybėje užregistruota 10 naujų susirgimų žarnyno infekcinėmis ligomis (A00-A08). Palangos miesto savivaldybės rodiklis (6,2/10 000 gyv.) yra žemesnis nei Lietuvos rodiklis (9,2/10 000 gyv.). Vienas pagrindinių veiksnių, sąlygojančių susirgimus žarnyno infekcijomis – netinkamai termiškai apdorotas maistas ir asmens higiena.

2.2. Uždavinio „**Kurti palankias sąlygas saugiai leisti laisvalaikį**“ rodikliai buvo geresni arba ženkliai nesiskyrė nuo Lietuvos vidurkio.

2.3. Uždavinio „**Mažinti avaringumą ir traumų kelių eismo įvykiuose skaičių**“ rodikliai buvo geresni arba ženkliai nesiskyrė nuo Lietuvos vidurkio.

2.4. Uždavinio „**Mažinti oro, vandens ir dirvožemio užterštumą, triukšmą**“ įgyvendinimui matuoti yra numatytas 1 rodiklis. 2020 m. Palangos miesto savivaldybėje 1 kv. km teko 3 202 kg į atmosferą iš stacionarių taršos šaltinių išmestų teršalų. Lyginant su 2019 m. (1 kv. km teko 3 989 kg) į atmosferą 2020 m. buvo išmesta 707 kg teršalų mažiau. Pastebėtina, kad Lietuvoje 2020 m. į atmosferą iš stacionarių taršos šaltinių išmesta 896 kg teršalų, tenkančių 1 kv. km. Atkreiptinas dėmesys, kad šis rodiklis skaičiuojamas pagal plotą (kv. m), todėl yra ypač „jautrus“ vertinant mažą plotą turinčias savivaldybes.

Miestuose oro užterštumui didžiausią įtaką turi mobilių šaltinių (kelių transporto) bei stacionarių taršos šaltinių į atmosferą išmetami teršalai. Oro užterštumas antropogeninės kilmės teršalais priklauso ne tik nuo išmetimų dydžio, bet ir nuo to, ar jie kaupsis išmetimo vietose, ar bus išsklaidyti didesnėje erdvėje. Todėl oro kokybei didelę įtaką turi meteorologinės sąlygos, teršiančių medžiagų sklaidos dinamiškumas, taršos šaltinių pobūdis, bendra foninė būklė.

3 tikslui „*Formuoti sveiką gyvenimą ir jos kultūrą*“ numatyti 2 uždaviniai, kurių įgyvendinimą atspindi 8 rodikliai:

3.1. Uždavinio „**Sumažinti alkoholinių gėrimų, tabako vartojimą, neteisėtą narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimą ir prieinamumą**“ dalis rodiklių pateko į prasčiausių rodiklių grupę (raudonąją zoną). 2020 m. užregistruota 1 mirtis dėl priežasčių, susijusių su narkotikų vartojimu. Palangos miesto savivaldybės rodiklis (6,3/100 000 gyv.) yra didesnis už Lietuvos rodiklį (2,2/100 000 gyv.). Paaškinama savivaldybės „jautrumu“ kiekvienam mirties atvejui dėl mažesnio gyventojų skaičiaus.

2020 m. Palangos miesto savivaldybėje 1 tabako licencija teko 71,5 gyventojui, tuo tarpu Lietuvos mastu 1 tabako licencija teko 199,8 gyventojui. 1 alkoholio licencija Palangos miesto savivaldybėje teko 53,8 gyventojui, o Lietuvoje – 172,6 gyventojui. Abu rodikliai pateko į raudonąją zoną. Tai galima paaškinti savivaldybės mažu gyventojų skaičiumi (rodiklių „jautrumu“), kurortinės vietovės statusu, sezoniškumu, kas įtakoja atitinkamų prekybos licencijų didesnę išdavimą.

4 tikslas – *užtikrinti kokybišką ir efektyvią sveikatos priežiūrą, orientuotą į gyventojų poreikius*, kuriam pasiekti iškelti uždaviniai:

4.1. Uždavinio „**Užtikrinti sveikatos sistemos tvarumą ir kokybę, plėtojant sveikatos technologijas, kurių efektyvumas pagrįstas mokslo įrodymais**“ įgyvendinimui matuoti numatyti 2 rodikliai ženkliai nesiskyrė nuo Lietuvos rodiklių.

4.2. Uždavinio „**Plėtoti sveikatos infrastruktūrą ir gerinti sveikatos priežiūros paslaugų kokybę, saugą, prieinamumą ir į pacientą orientuotą sveikatos priežiūrą**“ įgyvendinimui matuoti yra numatyti 6 rodikliai taip pat ženkliai nesiskyrė nuo Lietuvos rodiklių.

4.3. Uždavinio „**Pagerinti motinos ir vaiko sveikatą**“ įgyvendinimui numatyti 6 rodikliai, iš kurių 3 rodikliai pateko į prasčiausių rodiklių zoną. Higienos instituto duomenimis, 2020 m. Palangos miesto savivaldybėje mirė 1 kūdikis. Palangos miesto savivaldybės rodiklis (6,9/1 000 gyvų gimusių kūdikių) yra aukštesnis už Lietuvos rodiklį (2,8/1 000 gyvų gimusių kūdikių). Savivaldybė pateko į raudonąją zoną dėl „jautrumo“ kiekvienam mirties atvejui, kurį lemia mažesnis gyventojų skaičius.

2020 m. Palangos miesto savivaldybėje 121 vaikas (2 metų amžiaus) buvo paskiepytas MMR1 (tyfų, epideminio parotito, raudonukės) vakcina (1 dozė). Palangos miesto savivaldybės rodiklis (80,1 proc.) yra mažesnis už Lietuvos rodiklį (90,1 proc.) ir pateko į raudonąją zoną. 2017 m. Palangos miesto savivaldybėje buvo paskiepyta 88,8 proc., 2018 m. – 85,2 proc., 2019 m. – 91,6 proc. Lyginant 2019 m. su 2020 m. šis rodiklis pablogėjo 11,5 proc. Remiantis Pasaulio sveikatos organizacijos duomenimis, imunizacijos paslaugų teikimo sumažėjimą įtakojo COVID-19 ligos pandemija.

2020 m. Palangos miesto savivaldybėje 122 vaikai buvo paskiepyti DTP3 (difterijos, stabligės, kokliušo), poliomielioto ir B tipo *Haemophilus influenzae* infekcijos vakcina (3 dozės). Kadangi Palangos miesto savivaldybės rodiklio reikšmė (88,4 proc.) mažesnė už Lietuvos (91,3 proc.), ji patenka į raudonąją zoną. 2017 m. Palangos miesto savivaldybėje šia vakcina buvo paskiepyti 90,9 proc., 2018 m. – 85,6 proc., 2019 m. – 85,5 proc. Stebima vaikų skiepavimo šia vakcina mažėjimo tendencija. Remiantis Pasaulio sveikatos organizacijos duomenimis, imunizacijos paslaugų teikimo sumažėjimą įtakojo COVID-19 pandemija.

4.4. Uždavinio „**Stiprinti lėtinių neinfekcinių ligų prevenciją ir kontrolę**“ įgyvendinimui matuoti yra numatyti 8 rodikliai, iš kurių 5 rodikliai patenka į prasčiausių rodiklių grupę (raudonoji zona).

2020 m. Palangos miesto savivaldybėje užfiksuotos 67 mirtys nuo piktybinių navikų (C00-C96). Palangos miesto savivaldybės rodiklis (412,7/100 000 gyv.) viršijo Lietuvos rodiklį (293,7/100 000 gyv.) ir pateko į raudonąją zoną.

2020 m. Palangos miesto savivaldybėje diagnozuoti 122 nauji II tipo cukrinio diabeto atvejai. Palangos miesto savivaldybės rodiklis (75,2/10 000 gyv.) yra didesnis už Lietuvos rodiklį (50,4/10 000 gyv.), todėl taip pat patenka į raudonąją zoną. Tam įtakos galėjo turėti COVID-19 pandemija, kuri sąlygojo mažesnę pacientų kreipimąsi, sudėtingesnę paslaugų prieinamumą.

Krūties vėžio ankstyvosios diagnostikos programa yra skirta moterims nuo 50 iki 69 metų amžiaus. Šio amžiaus moterims kartą per 2 metus nemokamai gali būti atliekamas mamografinis tyrimas. Palangos miesto savivaldybėje 2019-2020 m. šia programa pasinaudojo 1 474 moterys. Palangos miesto savivaldybės rodiklis (31,2 proc.) yra mažesnis už Lietuvos rodiklį (52,1 proc.), todėl ji patenka į prasčiausių rodiklių grupę (raudonoji zona). 2018 m. programoje dalyvavo 34,7 proc. moterų, o 2019 m. – 36 proc. Lyginant su Lietuva, Palangos miesto savivaldybė patenka į prasčiausių rodiklių grupę (raudonoji zona). Informavimo dėl krūties vėžio ankstyvosios diagnostikos programos sumažėjimui įtakos turėjo sveikatos priežiūros personalo užimtumas, paslaugų prieinamumas, sumažėjęs mobilumas dėl COVID-19 ligos pandemijos.

2018-2020 m. Palangos miesto savivaldybėje *gimdos kaklelio piktybinių navikų* prevencinių priemonių programoje dalyvavo 1 474 moterys. Palangos miesto savivaldybės rodiklis (39,7 proc.) yra mažesnis už Lietuvos rodiklį (48,3 proc.), todėl patenka į raudonąją zoną. Informavimo dėl gimdos kaklelio piktybinių navikų prevencijos programos sumažėjimui įtakos turėjo sveikatos priežiūros personalo užimtumas, paslaugų prieinamumas, sumažėjęs mobilumas dėl COVID-19 ligos pandemijos.

Remiantis 1 lentelėje pateiktais rodikliais ir įvertinus savivaldybės rodiklio santykį su Lietuvos vidurkiu, matoma, kad beveik pusė analizuojamų rodiklių (27) reikšmės yra geresnės už Lietuvos vidurkį (**žalioji zona**), 19 rodiklių patenka į Lietuvos rodiklį atitinkančią grupę (**geltonoji zona**). Mažiau nei trečdalis (16) rodiklių reikšmės yra prastesnės nei Lietuvos vidurkis (**raudonoji zona**)².

Apibendrinant savivaldybės sveikatos stebėsenos rodiklius, 2020 m. į žaliąją zoną pateko 27 rodikliai, 16 rodiklių – raudonąją zoną:

1. **27 rodiklių reikšmės yra geresnės už Lietuvos vidurkį (žalioji zona):**
 - 1) vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė, kai amžius 0 (HI skaičiavimai);
 - 2) išvengiamas mirtingumas;
 - 3) savižudybių sk. (X60-X84) 100 000 gyv.;
 - 4) SMR nuo tyčinio savęs žalojimo (X60-X84) 100 000 gyv.;
 - 5) ilgalaikio nedarbo lygis, darbo jėgos proc.;
 - 6) gyventojų skaičiaus pokytis 1000 gyv.;
 - 7) mirtingumas nuo išorinių priežasčių (V00-Y98) 100 000 gyv.;
 - 8) SMR nuo išorinių priežasčių (V00-Y98) 100 000 gyv.;
 - 9) mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą, sk. 1000 moksl.;
 - 10) socialinės pašalpos gavėjų sk. 1000 gyv.;
 - 11) asmenų, žuvusių ar sunkiai sužalotų darbe, sk. 10 000 gyv.;
 - 12) traumų dėl nukritimų (W00–W19) 65+ m. amžiaus grupėje sk. 10 000 gyv.;
 - 13) asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, sk. 10 000 gyv.;
 - 14) mirtingumas nuo paskendimo (W65-W74) 100 000 gyv.;
 - 15) SMR nuo paskendimo (W65-W74) 100 000 gyv.;
 - 16) SMR nuo nukritimo (W00-W19) 100 000 gyv.;
 - 17) pėsčiųjų mirt. nuo transporto įvykių (V00-V09) 100 000 gyv.;

² Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Palangos miesto savivaldybė yra priskiriama prie mažos savivaldybės (gyventojų skaičius mažesnis negu 20 000). Mažose savivaldybėse rodikliai yra labai „jautrūs“.

- 18) pėsčiųjų standartizuotas mirtingumas nuo transporto įvykių (V00-V09) 100 000 gyv.;
- 19) mirtingumas nuo alkoholio sąlygotų priežasčių 100 000 gyv.;
- 20) SMR nuo alkoholio sąlygotų priežasčių 100 000 gyv.;
- 21) Išvengiamų hospitalizacijų (IH) sk. 1 000 gyv.;
- 22) Sergamumas vaistams atsparia tuberkulioze (A15-A19) (visi) 10 000 gyv.;
- 23) Sergamumas vaistams atsparia tuberkulioze (A15-A19) 10 000 gyv.;
- 24) Vaikų (7-17 m.), neturinčių ėduonies pažeistų, plombuotų ir išrautų dantų, dalis;
- 25) Paauglių (15–17 m.) gimdymų sk. 1000 15-17 m. moterų;
- 26) SMR nuo kraujotakos sist. ligų (I00-I99) 100 000 gyv.;
- 27) SMR nuo cerebrovaskulinių ligų (I60-I69) 100 000 gyv.
- 2. 16 rodiklių reikšmės yra prastesnės nei Lietuvos vidurkis (raudonoji zona):**
- 1) bandymų žudytis skaičius (X60–X64, X66–X84) 100 000 gyventojų;
- 2) mokyklinio amžiaus vaikų, nesimokančių mokyklose, skaičius 1 000 moksl. (2019);
- 3) į atmosferą iš stacionarių taršos šaltinių išmestų teršalų kiekis, tenkantis 1 kv. km;
- 4) mirtingumas nuo narkotikų sąlygotų priežasčių 100 000 gyv.;
- 5) SMR nuo narkotikų sąlygotų priežasčių 100 000 gyv.;
- 6) gyventojų skaičius, tenkantis 1 tabako licencijai;
- 7) gyventojų skaičius, tenkantis 1 alkoholio licencijai;
- 8) sergamumas ŽIV ir LPL (B20-B24, Z21, A50-A54, A56) 10 000 gyv. (ULAC duomenys);
- 9) kūdikių mirtingumas 1000 gyvų gimusių;
- 10) 2 m. vaikų tymų, epideminio parotito, raudonukės (1 dozė) skiepijimo apimtys;
- 11) 1 m. vaikų difterijos, stabligės, kokliušo, poliomielito, Haemophilus influenzae B skiepijimo apimtys (3 dozės);
- 12) mirtingumas nuo piktybinių navikų (C00-C96) 100 000 gyv.;
- 13) SMR nuo piktybinių navikų (C00-C96) 100 000 gyv.;
- 14) sergamumas II tipo cukriniu diabetu (E11) 10 000 gyv.;
- 15) tikslinės populiacijos dalis (proc.), 2 metų bėgyje dalyvavusi krūties vėžio programoje;
- 16) tikslinės populiacijos dalis (proc.), 3 metų bėgyje dalyvavusi gimdos kaklelio programoje.

IV. SAVIVALDYBĖS PRIORITETINIŲ PROBLEMŲ ANALIZĖ

Remiantis Palangos miesto savivaldybės 2020 m. visuomenės sveikatos stebėsenos profilio rodiklių aptarimu, iš jų detalesnei analizei ir interpretavimui, kaip prioritetinės probleminės sritys, pasirinkti šie rodikliai:

- ✓ 2 m. vaikų tymų, epideminio parotito, raudonukės (1 dozė) skiepavimo apimtys;
- ✓ 1 m. vaikų difterijos, stabligės, kokliušo, poliomielito, *Haemophilus influenzae B* skiepavimo apimtys (3 dozės);
- ✓ Tikslinės populiacijos dalis (proc.), 3 metų bėgyje dalyvavusi gimdos kaklelio programoje;
- ✓ Sergamumas II tipo cukriniu diabetu (E11) 10 000 gyv.

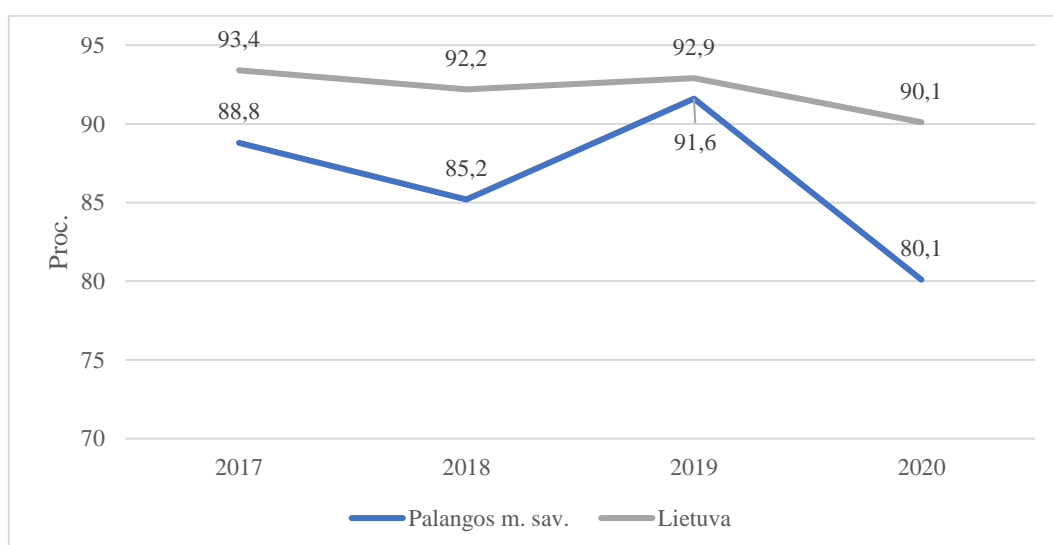
4.1 2 m. vaikų tymų, epideminio parotito, raudonukės (1 dozė) skiepavimo apimtys

4.2 1 m. vaikų difterijos, stabligės, kokliušo, poliomielito, *Haemophilus influenzae B* skiepavimo apimtys (3 dozės)

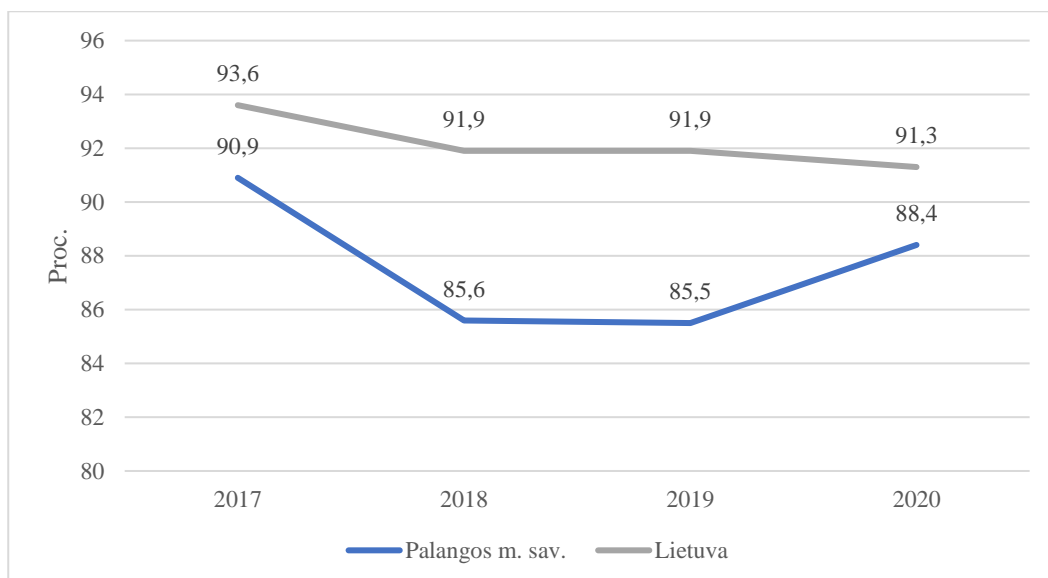
Vakcina yra laikoma saugiausia ir patikimiausia apsauga nuo gyvybei pavojingų užkrečiamųjų ligų. Taip apsaugomas ne tik kiekvienas žmogus, tačiau ir sukuriama saugi aplinka visuomenei. Skiepai užkerta kelią ligoms, kurios nepasiskiepijus galėtų sukelti sunkių sveikatos problemų, nuolatinę negalią ar net mirtį. Visuotinai pripažinta, kad skiepimas yra ekonomiškai efektyviausia ir pakankamai nebrangi visuomenės sveikatos intervencijos priemonė. Būtent skiepų dėka daugelio ligų, vyravusių dar prieš 200 metų, sumažėjo nuo 95 proc. iki 100 proc.

Lietuvoje MMR vakcina (nuo tymų, epideminio parotito, raudonukės) iš viso paskiepėta 90,1 proc. dviejų metų amžiaus vaikų. Analizuojant skiepavimą apimtis šia vakcina, nuo 2017 m. didelio skiepavimo svyravimo nepastebėta, tačiau 2019 m. matomas skiepavimo masto augimas, tuo tarpu Lietuvoje skiepavimo apimtys 2017-2020 m. išlieka panašios. 2020 m. šis rodiklis Palangos miesto savivaldybėje siekė vos 80,1 proc. ir tai yra 11,5 proc. mažiau lyginant su 2019 m. (91,6 proc.) (7 pav.).

Lietuvoje DTP3 3 dozių vakcina (nuo difterijos, stabligės ir kokliušo), poliomielito ir *B tipo haemophilus influenzae* iš viso paskiepėta 91,3 proc. vienu metų amžiaus vaikų. Lyginant su praėjusių metų vakcinacijos apimtimis Palangos m. savivaldybėje 2019 m. paskiepėta buvo 85,5 proc., tuo tarpu 2020 m. šis rodiklis buvo 2,9 proc. didesnis ir siekė 88,4 proc. (8 pav.).

7 pav. 2 m. vaikų tymų, epideminio parotito, raudonukės (1 dozė) skiepavimo apimtys Palangos savivaldybėje ir Lietuvoje 2017-2020 m., proc.

8 pav. 1 metų amžiaus vaikų DTP3 (difterijos, stabligės, kokliušo), poliomielito ir B tipo *Haemophilus influenzae* infekcijos vakcinės (3 dozės) skiepijimo apimtys Palangos miesto savivaldybėje ir Lietuvoje 2017-2020 m., proc.

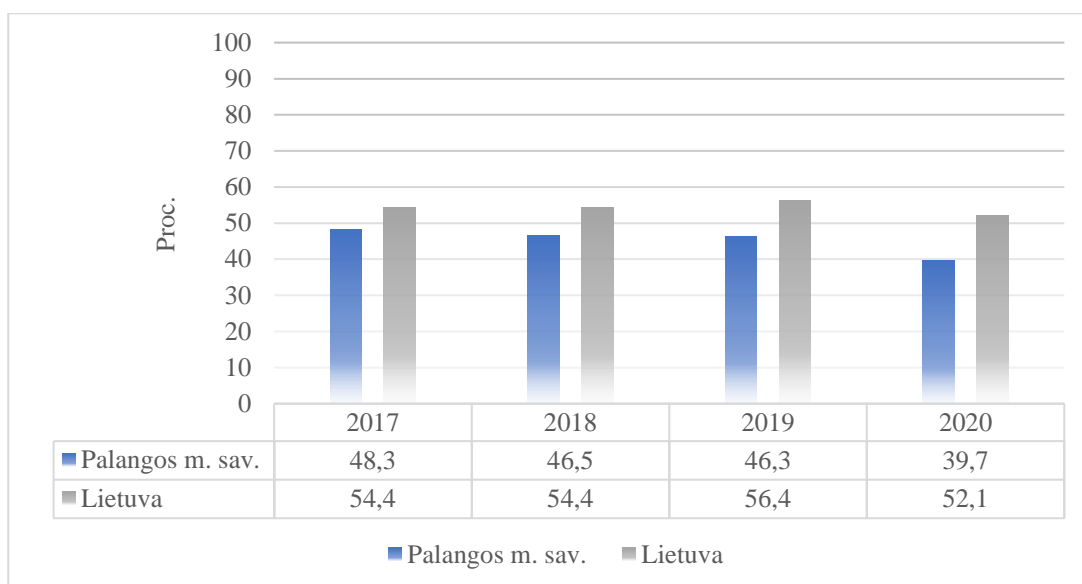
Pasaulio sveikatos organizacijos duomenimis, 2020 m. pastebimas vaikų vakcinacijos apimčių sumažėjimas, tymų protrūkių skaičius, taip pat užkrečiamųjų ligų diagnostikos mastų skaičius ir visa tai galimai įtakojo COVID-19 pandemija. Daugiau nei 22 mln. vaikų visame pasaulyje nebuvo paskiepyti pirmąja MMR vakcinės doze³.

Galima teigti, jog ne tik Palangos miesto savivaldybėje ar Lietuvoje yra stebimas mažesnis paskiepytų vaikų skaičius analizuojamomis vakcinomis. Visame pasaulyje pastebima, jog 2020 m. vaikų skiepijimo apimtys DTP3 ar MMR vakcinomis ženkliai sumažėjo. Imunizacijos paslaugų teikimo sumažėjimą įtakojo COVID-19 pandemija.

4.3 Tikslinės populiacijos dalis (proc.), 3 metų bėgyje dalyvavusi asmenų, priskirtinų gimdos kaklelio didelės rizikos grupei, atrankos ir prevencijos priemonių finansavimo programoje

Lietuvoje gimdos kaklelio vėžio prevencinė programa vykdoma jau 17-tus metus. Pagal ją visos 25-59 m. moterys, apdraustos privalomuoju sveikatos draudimu, kas trejus metus kviečiamos nemokai pasitikrinti dėl gimdos kaklelio vėžio. Lietuvoje 2020 m. gimdos ir kaklelio didelės rizikos grupės prevencinėje programoje dalyvavo 350 270 moterų. Tai sudarė 52,1 proc. tikslinės populiacijos. Daugiausiai šių paslaugų buvo suteikta Visagino sav. (74,7 proc.), o mažiausia – Neringos savivaldybės gyventojams (28,1 proc.), Birštono savivaldybės gyventojams – 44,4 proc., Druskininkų – 56,9 proc. Palangos miesto savivaldybės rodiklis 2020 m. pateko tarp blogiausių rodiklių ir siekė 39,7 proc. (9 pav.)

³ Pasaulio sveikatos organizacija. Prieiga per internetą: <https://www.who.int/news/item/10-11-2021-global-progress-against-measles-threatened-amidst-covid-19-pandemic>

9 pav. Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi asmenų, priskirtinų gimdos kaklelio didelės rizikos grupei, atrankos ir prevencijos priemonių finansavimo programoje Palangos miesto savivaldybėje ir Lietuvoje 2017-2020 m., proc.

Prevencinių programų vykdyme dalyvauja daug skirtingų sveikatos priežiūros specialistų – gydytojai, slaugytojai, pirminės sveikatos priežiūros paslaugų teikėjai, vaistininkai, visuomenės sveikatos specialistai ir kt. Palangos miesto savivaldybės VŠĮ Palangos pirminės sveikatos priežiūros centro ir S. Kulikauskienės įmonės bendrosios praktikos gydytojo centro asmenų, priskirtinų gimdos kaklelio didelės rizikos grupei, atrankos ir prevencijos priemonių finansavimo programoje 2017-2020 m. pavaizduoti 2 ir 3 lentelėse.

2 lentelė. Asmenų, priskirtinų gimdos kaklelio didelės rizikos grupei, atrankos ir prevencijos priemonių finansavimo programoje Palangos miesto savivaldybėje 2017-2020 m. VŠĮ Palangos asmens sveikatos priežiūros centre

Paslaugų teikiančios įstaigos pavadinimas	Metai	Paslaugą teikiančioje įstaigoje įregistruotų moterų (25-59) m. imtinai skaičius	Planuojama patikrinti per ataskaitinį laikotarpį	Informavimo paslauga	
				Vnt.	Proc. (nuo planuojamų patikrinti per ataskaitinį laikotarpį)
VŠĮ Palangos asmens sveikatos priežiūros centras	2017	1772	567	400	69
	2018	1735	576	351	61
	2019	1955	648	411	63
	2020	1951	648	264	41

3 lentelė. Asmenų, priskirtinų gimdos kaklelio didelės rizikos grupei, atrankos ir prevencijos priemonių finansavimo programoje Palangos miesto savivaldybėje 2017-2020 m. S. Kulikauskienės įmonės bendrosios praktikos gydytojo centre

Paslaugų teikiančios įstaigos pavadinimas	Metai	Paslaugą teikiančioje įstaigoje įregistruotų moterų (25-59) m. imtinai) skaičius	Planuojama patikrinti per ataskaitinį laikotarpį	Informavimo paslauga	
				Vnt.	Proc. (nuo planuojamų patikrinti per ataskaitinį laikotarpį)
S. Kulikauskienės įmonė bendrosios praktikos gydytojo centras	2017	2529	840	739	88
	2018	2464	816	643	79
	2019	2659	888	641	72
	2020	2571	852	328	38

4 lentelė. Asmenų, priskirtinų gimdos kaklelio didelės rizikos grupei, atrankos ir prevencijos priemonių finansavimo programoje Palangos miesto savivaldybėje 2019-2020 m. K. Preibio gamybinė įmonė

Paslaugų teikiančios įstaigos pavadinimas	Metai	Paslaugą teikiančioje įstaigoje įregistruotų moterų (25-59) m. imtinai) skaičius	Planuojama patikrinti per ataskaitinį laikotarpį	Informavimo paslauga	
				Vnt.	Proc. (nuo planuojamų patikrinti per ataskaitinį laikotarpį)
K. Preibio gamybinė įmonė „Ave Medica klinika“ Palangos skyrius	2019	43	12	61	508
	2020	173	60	85	142

Galime pastebėti, kad 2017-2020 m. matoma patikrintų asmenų mažėjimo tendencija. 2020 m. planuojamų patikrinti asmenų VšĮ Palangos asmens sveikatos priežiūros centre ir S. Kulikauskienės įmonės bendrosios praktikos gydytojo centre sumažėjo maždaug 40 proc. lyginant su 2019 m. Informavimo sumažėjimui įtakos turėjo prasidėjusi COVID-19 pandemija, sveikatos priežiūros personalo užimtumas, paslaugų prieinamumo ir mobilumo sumažėjimas. Pasaulio sveikatos organizacijos duomenimis, 2020 m. pasaulyje nuo gimdos kaklelio vėžio mirė 342 tūkst. moterų, daugiausia jų iš trečiųjų šalių⁴.

4.4 Sergamumas II tipo cukriniu diabetu

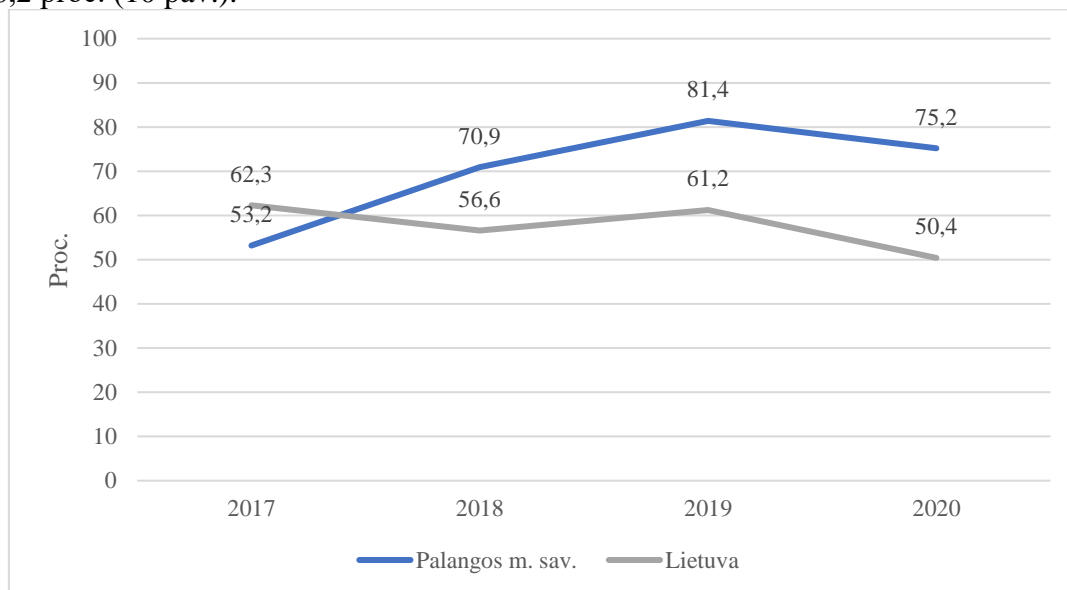
Cukrinis diabetas (CD) – viena aktualiausių dabartinės medicinos problemų. Tai lėtinė, progresuojanti, kol kas neišgydoma, tačiau kontroliuojama liga, sukianti įvairių komplikacijų, kurių gydymas brangus. Labiausiai paplitęs yra II tipo cukrinis diabetas, dažniausiai suaugusiesiems, kuris atsiranda, kai organizmas tampa atsparus insulinui arba nesukuria pakankamai insulino. II tipo CD pradžia bei eigai didelę įtaką turi netinkamas gyvenimo būdas – mažas fizinis aktyvumas, netinkama mityba, kurie skatina svorio, cholesterolio kiekio kraujyje, arterinio kraujo spaudimo didėjimą⁵.

⁴ Pasaulio sveikatos organizacija. Prieiga per internetą: <https://www.who.int/news/item/06-07-2021-new-recommendations-for-screening-and-treatment-to-prevent-cervical-cancer>

⁵ Pasaulio sveikatos organizacija. Prieiga per internetą: https://www.who.int/health-topics/diabetes#tab=tab_3

Moksliniais tyrimais atskleista, kad derinant kartu fizinį aktyvumą ir dietos intervencijas, rizika susirgti 2 tipo CD sumažėja net 42 proc.⁶

Palangos miesto savivaldybėje sergamumas II tipo cukriniu diabetu išlieka problema. Nuo 2018 m. šis rodiklis yra didesnis už Lietuvos vidurkį, tačiau 2020 m. lyginant su 2019 m. sumažėjo 6,2 proc. (10 pav.).

10 pav. Sergamumas II tipo cukriniu diabetu Palangoje ir Lietuvoje 2017-2020 m., proc.

Sergamumo II tipo cukrinio diabetu augimas yra svarbi globalinė sveikatos problema, iškilusi dėl populiacijos socialinių ir kultūrinių pokyčių, taip pat dėl populiacijos senėjimo, mažėjančio fizinio aktyvumo, perteklinės mitybos ir didėjančios urbanizacijos⁷.

Įvairių pasaulio šalių tyrimais nustatyta, kad žmonės sergantys CD gali pasiekti geros diabeto kontrolės tikslus pakeitę gyvenimo įpročius: pradėję daugiau judėti, sveikiau maitintis ir numetę svorio⁸.

⁶ Tarptautinė diabeto federacija. Prieiga per internetą: <https://www.idf.org/aboutdiabetes/prevention.html>

⁷ Tarptautinė diabeto federacija. Prieiga per internetą:

<https://www.diabetesatlas.org/upload/resources/previous/files/7/IDF%20Diabetes%20Atlas%207th.pdf>

⁸ Marte JLC, Ruiz-Matuk C, Mota M, Pérez S, Recio N, Hernández D, et al. Quality of life and metabolic control in type 2 diabetes mellitus diagnosed individuals. *Diabetes & Metabolic Syndrome: Clinical Research & Reviews*. 2019;13(5):2827–32 <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/31425943/>

IŠVADOS

1. Gyventojų skaičius Palangos miesto savivaldybėje nuo 2018 m. kasmet didėja. 2020 m. pastebimas darbingo amžiaus asmenų (18-64 m. amžiaus) ir vaikų (0-17 m.) padidėjimas. Šių asmenų skaičius Palangos miesto savivaldybėje padidėjo 3 proc.

2. 2020 m. Palangos miesto savivaldybės natūralios gyventojų kaitos rodiklis buvo neigiamas (-121 asmuo). Iš viso per 2020 m. gimė 145 kūdikiai, mirė 266 asmenys.

3. 2020 m. į Palangos miesto savivaldybės geriausių rodiklių grupę (žalioji zona) pateko beveik trečdalis rodiklių – 27. 19 rodiklių pateko į Lietuvos rodiklių atitinkančią grupę, o į blogiausių rodiklių grupę (raudonoji zona) – 16 rodiklių.

4. Palangos miesto savivaldybėje 2020 m. geriausiai įgyvendinami šie Lietuvos sveikatos programos tikslai: „*Sukurti saugesnę socialinę aplinką, mažinti sveikatos netolygumus ir socialinę atskirtį*“ ir „*Sukurti sveikatai palankią fizinę darbo ir gyvenamąją aplinką*“.

5. 2 m. vaikų tymų, epideminio parotito, raudonukės (1 dozė) skiepavimo apimtys 2020 m. Palangos miesto savivaldybėje sumažėjo lyginant su 2019 m. (91,6 proc.) ir siekė 80,1 proc.

6. 1 m. vaikų DTP3 (difterijos, stabligės, kokliušo), poliomielito, *Haemophilus influenzae B* infekcijos vakcinų (3 dozės) skiepavimo apimtys 2020 m. Palangos miesto savivaldybėje (88,4 proc.) šiek tiek išaugo, lyginant su 2019 m. (85,5 proc.), tačiau nesiekė Lietuvos vidurkio (91,3 proc.).

7. Palangos miesto savivaldybėje 2020 m. tikslinės populiacijos dalis (proc.), 3 metų bėgyje dalyvavusi gimdos kaklelio programoje ženkliai sumažėjo ir siekė vos 39,7 proc. bei pateko į raudoną zoną, tarp blogiausių savivaldybės rodiklių.

8. Sergamumas II tipo cukriniu diabetu (E11) 10 000 gyv. 2020 m. Palangos miesto savivaldybėje viršijo šalies vidurkį 1,5 karto.

REKOMENDACIJOS

Siekiant geresnės Palangos miesto savivaldybės, gyventojų sveikatos būklės, mažinant sveikatos netolygumus, mirtingumą nuo lėtinių ligų – būtinas bendradarbiavimas tarp visų sektorių ir sveikatos paslaugų prieinamumo didinimas. Žemiau pateikiamos rekomendacijos, skirtos Palangos miesto savivaldybės įstaigoms, siekiant kontroliuoti ir gerinti prioritetinių sveikatos stebėsenos sričių rodiklius.

Palangos miesto savivaldybės administracijai:

- Skatinti visuomenės sveikatos ir asmens sveikatos priežiūros bei kitų sektorių bendradarbiavimą, kompleksiskai spręsti savivaldybės gyventojų sveikatos problemas.
- Skatinti ir inicijuoti prevencinių programų vykdymo priemones (pvz.: numatant ir skiriant finansavimą atitinkamų priemonių viešinimui, reklamai).
- Gerinti savižudybių prevencijos sistemą: išanalizuoti esamą situaciją, įvertinti pagrindinius jos trūkumus, surinkti rekomendacijas iš kitų šalių bei, remiantis visa šia informacija, bendradarbiaujant su kitomis savivaldybės įstaigomis parengti Palangos miesto savivaldybės savižudybių prevencijos modelį (algoritmą).

Palangos miesto savivaldybės bendruomenės sveikatos tarybai:

- Atsižvelgiant į prioritetines gyventojų sveikatos problemas, nustatyti Visuomenės sveikatos rėmimo specialiosios programos finansuojamų projektų prioritetines sritis (pvz.: sergamumo II tipo cukriniu diabetu prevencija, onkologinių susirgimų profilaktika ir kt.).

Asmens ir visuomenės sveikatos priežiūros įstaigoms:

- **Palangos miesto savivaldybės visuomenės sveikatos biurui** užtikrinti kokybiškas ir prieinamas visuomenės sveikatos priežiūros paslaugas Palangos miesto savivaldybės gyventojams. Gerinti gyventojų sveikatos raštingumą, vykdyti visuomenės švietimą per vietines informavimo priemones, didelį dėmesį skiriant prioritetinėms sveikatos problemoms. Teikti mokslu pagrįstą informaciją apie sveikos gyvensenos principus, įgūdžių ugdymą ir ligų profilaktiką, mažinti neigiamos informacijos poveikį visuomenės sveikatai.

- Siekiant mažinti sergamumą II tipo cukriniu diabetu, **Palangos miesto savivaldybės visuomenės sveikatos biurui** vykdyti sveikatos stiprinimo programą, skirtą Širdies ir kraujagyslių ligų bei cukrinio diabeto profilaktikai. Pirminės asmens sveikatos priežiūros įstaigų šeimos gydytojams siūlyti asmenims, kuriems nustatyta širdies ir kraujagyslių ligų ir (arba) cukrinio diabeto rizika, dalyvauti Palangos miesto savivaldybės visuomenės sveikatos biuro vykdomoje programoje, skirtoje širdies ir kraujagyslių ligų bei cukrinio diabeto profilaktikai. Sudaryti galimybes Palangos miesto savivaldybės visuomenės sveikatos biurui skelbti informaciją apie vykdomą programą.

- **Pirminės asmens sveikatos priežiūros įstaigoms** skatinti šeimos gydytojus aktyviau siūlyti skiepyti vaikus rekomenduojamomis vakcinomis pagal vaikų profilaktinių skiepų kalendorių. Palangos miesto savivaldybės visuomenės sveikatos biurui profilaktinį vaikų skiepimą įtraukti į prioritetinę veiklos sritį ir didinti tėvų sveikatos raštingumą per vykdomas veiklas, tikslinės informacijos viešinimą.

- **Palangos miesto savivaldybės visuomenės sveikatos biurui** vykdyti psichikos sveikatos stiprinimą, teikti kokybiškas ir prieinamas paslaugas gyventojų psichinės sveikatos stiprinimo srityje įvairiomis formomis, įtraukiant skirtingo amžiaus grupių asmenis. Nuolat viešinti vykdomas veiklas, teikiamas paslaugas, siekiant, kad kuo daugiau gyventojų jomis pasinaudotų.

- **Pirminės asmens sveikatos priežiūros įstaigoms** didinti valstybinių profilaktinių programų įgyvendinimo mastą ir profilaktiškai pasitikrinti pakviesti ne mažiau kaip 80 proc. nustatyto amžiaus grupės gyventojų.
